

CADRUL LEGAL DE COMBATERE A CARTELURILOR

Ana-Maria ȘOITU,

studentă anul IV Facultatea de Drept, USM

CZU: 343.533.6:339.137.2

anasoitu25@gmail.com

Combaterea cartelurilor reprezintă un element esențial pentru asigurarea unei piețe concurențiale funcționale și protejarea intereselor economice ale consumatorilor. În contextul procesului continuu de armonizare a legislației Republicii Moldova cu cea a Uniunii Europene, în conformitate cu acquis-ul comunitar, combaterea cartelurilor capătă o relevanță sporită, subliniind necesitatea consolidării normelor și a mecanismelor instituționale în domeniul concurenței.

Cartelurile sunt definite în Legea concurenței nr. 183/2012 ca fiind „un acord sau o practică concertată între doi sau mai mulți concurenți, care urmăresc coordonarea comportamentului concurențial pe piață sau influențarea unor parametri esențiali ai concurenței” [1].

Dincolo de definiția legală, fenomenul cartelurilor implică o serie de caracteristici economice și structurale. Cartelurile afectează în mod direct funcționarea pieței prin creșterea artificială a prețurilor, împărțirea clientelei sau restricționarea inovației. Practic, acestea distorsionează mecanismele concurențiale naturale, împiedicând libera competiție între întreprinderi. Cartelurile tind să fie mai stabile în piețele omogene, unde produsele nu pot fi diferențiate ușor – cum ar fi zahărul, cimentul sau combustibilii [3, p.142]. În astfel de piețe, concurența se reduce la preț, ceea ce facilitează înțelegerile. Prin urmare, efectul lor negativ nu este doar unul economic, ci și social, deoarece consumatorii finali sunt cei care suportă consecințele.

Tipologia cartelurilor este variată și permite înțelegerea diverselor forme prin care aceste practici se manifestă. Acestea pot fi clasificate în funcție de natura acordului (explicit sau tacit), de obiectul acordului (fixarea prețurilor, împărțirea pieței, restricționarea producției etc.), de durata înțelegerii (pe termen scurt sau lung), dar și în funcție de relația dintre participanți (carteluri orizontale sau carteluri verticale). Cartelurile orizontale sunt considerate cele mai nocive, deoarece ele presupun înțelegeri directe între concurenți activi pe aceeași piață relevantă. Spre deosebire de alte practici anticoncurențiale, cartelurile sunt sancționate pe baza existenței acordului în sine, fără a fi necesară demonstrarea unui efect concret asupra pieței – ceea ce în doctrină este cunoscut drept principiul „*per se*” [4, p. 77].

Una dintre provocările majore în combaterea cartelurilor o reprezintă gradul ridicat de disimulare a acestor practici. Tacticile utilizate sunt diverse: întâlnirile secrete organizate în locații neutre, utilizarea aplicațiilor criptate de mesagerie, folosirea unui limbaj codificat, utilizarea unor structuri intermediare sau platforme digitale de tip

hub and spoke, care permit schimbul de informații sensibile între concurenți prin intermediul unui furnizor comun și altele.

În acest context, eficiența combaterii cartelurilor depinde în mare măsură de calitatea și coerența reglementărilor juridice. La nivel internațional și european, cadrul normativ este bine consolidat. Articolul 101 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene interzice în mod expres acordurile între întreprinderi care au ca obiect sau efect restrângerea concurenței. Acest articol stă la baza politicii de concurență a Uniunii Europene și este aplicat atât de Comisia Europeană, cât și de autoritățile naționale din statele membre. De asemenea, Regulamentele (CE) nr. 1/2003 și nr. 139/2004 au consolidat mecanismele europene de aplicare a normelor concurențiale, introducând descentralizarea aplicării, întărirea inspecțiilor inopinate și dezvoltarea programelor de clemență ca instrumente-cheie în descoperirea cartelurilor.

În afara UE, organizații precum OECD, Rețeaua Internațională a Concurenței (ICN) și Conferința Globală Antitrust promovează standarde comune, facilitează schimbul de informații și încurajează cooperarea între autoritățile naționale în investigarea cartelurilor, în special în cazul celor transfrontaliere.

În ceea ce privește cadrul național, principalul instrument juridic de combatere a cartelurilor în Republica Moldova este Legea concurenței nr. 183/2012. Aceasta transpune în mare parte normele europene și stabilește atribuțiile Consiliului Concurenței, procedura de investigație, tipologia sancțiunilor și posibilitatea aplicării politicii de clemență.

În anul 2023, Legea 183/2012 a fost modificată semnificativ prin Legea nr. 199/2023 [2]. Printre cele mai importante modificări se enumeră: a fost introdus conceptul de unitate economică, a fost extinsă răspunderea către succesorii legali, au fost detaliate mai clar categoriile de gravitate, a fost instituit sistemul de prioritizare pentru politica de clemență (marker) și au fost prevăzute sancțiuni distincte pentru încălcările procedurale. Mai mult, pentru prima dată, legea prevede excluderea cartelurilor de la orice excepție legală. Începând cu 2026, modificările aduse Legii nr. 183 vor impune sancțiuni mai mari pentru carteluri, cu un plafon maxim de până la 10% din cifra totală de afaceri realizată de întreprindere în anul anterior sancționării. În paralel, Codul penal al Republicii Moldova prevede și răspunderea penală pentru practicile anticoncurențiale care cauzează prejudicii sau aduc profituri în proporții deosebit de mari.

Politica de clemență, astfel reglementată, reprezintă un instrument fundamental pentru combaterea cartelurilor, care permite întreprinderilor implicate să beneficieze de imunitate totală sau parțială dacă oferă dovezi decisive. Imunitatea de tip A se acordă primei întreprinderi care oferă informații decisive pentru declanșarea investigației, într-un moment în care autoritatea nu deține suficiente probe și sunt respectate toate condițiile legale de cooperare. Imunitatea de tip B se oferă primei întreprinderi care furnizează probe care permit constatarea încălcării, în condițiile în care investigația este deja deschisă, dar nu există suficiente elemente probatorii, iar nicio altă întreprindere nu a obținut imunitate de tip A. Întreprinderile care nu pot beneficia de imunitate

pot obține reduceri ale amenzilor, între 20% și 50%, dacă furnizează probe relevante care contribuie semnificativ la investigație.

Trei cazuri relevante din practica națională ilustrează complexitatea fenomenului cartelurilor. Primul vizează piața produselor fitosanitare, unde s-a constatat o înțelegere între distribuitori privind fixarea prețurilor, menținute artificial cu aproximativ 40% peste nivelul din Ucraina, ceea ce a generat un prejudiciu estimat la circa 190 milioane lei. Companiile implicate au fost sancționate cu amenda maximă prevăzută de lege, în valoare totală de aproximativ 130 milioane lei [5].

Al doilea caz se referă la sectorul carburanților, unde mai multe companii petroliere au majorat simultan și nejustificat prețurile, ceea ce a atras intervenția Consiliului Concurenței. Șase companii au fost vizate, fiind aplicate amenzi în cuantum total de 480 milioane lei [6].

Cel de-al treilea exemplu privește trucarea licitațiilor publice în domeniul construcțiilor, unde s-a constatat că o singură persoană redacta ofertele pentru mai mulți agenți economici, afectând grav concurența. În acest caz, sancțiunile au însumat 4,7 milioane lei [7].

Aceste exemple demonstrează că, deși cadrul legislativ este în vigoare, aplicarea efectivă a normelor concurențiale necesită eforturi susținute din partea autorității de concurență.

În final, concluziile lucrării subliniază faptul că Cadrul legal al Republicii Moldova s-a apropiat semnificativ de standardele europene, în special prin modificările recente aduse Legii concurenței nr. 183/2012. Eficiența aplicării legii depinde de capacitatea operațională a Consiliului Concurenței, inclusiv de accesul la probe, instrumente tehnice și cooperare interinstituțională. Politica de clemență și protecția avertizorilor sunt esențiale pentru depistarea cartelurilor, dar rămân insuficient utilizate în practică. Printre recomandările formulate se numără extinderea instrumentelor de investigație digitală, perfecționarea regimului sancționator, formalizarea cooperării interinstituționale și protejarea reală a avertizorilor de integritate.

Referințe:

• *Acte normative:*

1. Legea Nr. 183 din 11-07-2012 concurenței. Publicat : 15-09-2023 în Monitorul Oficial Nr. 351-354 art. 620. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139070&lang=ro.
2. Legea Nr. 199 din 25-07-2023 pentru modificarea Legii concurenței nr. 183/2012 Publicat: 18-08-2023 în Monitorul Oficial Nr. 322-324 art. 575. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138681&lang=ro.

• *Literatură de specialitate și surse web:*

3. Motta M., Competition Policy: Theory and Practice, Cambridge University Press, 2004
4. OECD, Fighting Hard Core Cartels, Paris, 2022, p. 77. Disponibil: https://www.oecd.org/en/publications/fighting-hard-core-cartels_9789264174993-en.html

• *Practica judiciară:*

5. Consiliul Concurenței al Republicii Moldova, Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-22/20-09 din 26.03.2021. Disponibil: <https://www.competition.md/noutati/cartel-sance-ionat-pe-piae-a-comercializa-rii-produselor-de-uz-fitosanitar-e-i-a-fertilizane-ilor/>.
6. Consiliul Concurenței al Republicii Moldova, Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr. DA-03/21-18 din 28 iunie 2024. Disponibil: https://www.competition.md/wp-content/uploads/2024/10/1-DA-03_21-18_28.06.2024-2.pdf.
7. Consiliul Concurenței al Republicii Moldova, Decizia Plenului nr. DA-31/19-39 din 27 decembrie 2024. Disponibil: <https://www.competition.md/wp-content/uploads/2025/03/Decizia-nr.-DA-31-19-39-din-27-decembrie-2024.pdf>.

Recomandat

Daniela ȚURCAN, dr. în drept, conferențiar universitar